

■ Нотны радок

КАЛІ ПРАЧЫНАЮЦА СТРУНЫ ДУШЫ

■ Не абмініце

«Марафон быў складаны»

Заўтра будуць узнагароджаныя пераможцы III Нацыянальнай літаратурнай прэміі

Вынікі падведзеныя, подпісы на дыпламах пастаўленыя. Імёны пераможцаў Нацыянальнай літаратурнай прэміі вядомыя ўжо некалькі дзён, але члены журы не спяшаюцца раскрываць таямніцы, хто ж атрымае заветныя шклянныя статуэткі і грашовыя ўзнагароды. Заснавальнікамі прэміі выступаюць міністэрствы інфармацыі, культуры, адукацыі, Мінгарвыканкам і Саюз пісьменнікаў Беларусі. Сустаршыня журы, доктар філалагічных навук, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства імя Янкі Купалы НАН Беларусі Іван САВЕРЧАНКА падзяліўся з карэспандэнтам «Звязды» сваімі ўражаннямі ад праведзенага конкурсу:

Марына ВЕСЯЛУХА.
vesialuha@zviazda.by

— У цэлым узровень твораў, кніг, падзеных сёлета на конкурс, быў добры. І ў параўнанні з мінулымі гадамі якасць твораў павысілася. Таксама як і павялічылася іх колькасць. Але і дыскусія вакол выбару пераможцаў сталі больш актыўнымі і гучнымі, прынцыповымі і глыбокімі. Марафон быў складаны. Самы аўтары — удзельнікі конкурсу хваліліся, перажывалі, стараліся зрабіць правільны выбар і члены журы, экспертнай камісіі. Тут аб'яжавых не было. І мне падаецца, гэта правільна: літаратура, духоўнасць, культура патрабуюць чалавечага ўдзелу, гэта справа не толькі рацыянальная. Хацелася, каб былі адзначаныя найлепшыя творы. Здаецца, так і здарылася. Дыскусіі былі па ўсіх намінацыях, некаторыя аўтары нават здымалі свае кнігі з конкурсу. Але мы кіраваліся найперш крытэрыямі ацэнкі якасці твораў, наватарства, мастацкімі адкрыццямі,

а не асобамі аўтараў. Несумненна, прыемна, што ў нас ёсць людзі, якія працуюць у літаратуры так самааддана, творча і вынікова. Можна лічыць, што Нацыянальная літаратурная прэмія сёлета мае добры плён.

У наступным годзе хацелася б пабачыць на конкурсе добрую публіцыстыку, чыстую, філасофска-аналітычную. У грамадстве адбываецца мноства цікавых з'яў, пра якія можна пагаварыць, у тым ліку праблемы творчай, духоўна-культурнай сфер. У прозе хацелася б заўважыць большае майстэрства, не проста ахоп матэрыялу, але і адшліфаванасць тэкстаў у мастацкім плане, з густам.

Кожная мясцовасць славіцца не толькі сваімі ўраджэнцамі, што сталі вядомыя дзесьці далёка, але найперш тымі, хто і сёння, кожны дзень, усаляе родны край, жывучы ў ім. Так і Аляксандр Лях, лаўрэат усеагульных, рэспубліканскіх і абласных конкурсаў, ганаровы грамадзянін Смаргоні. Нядаўна ён прэзентаваў уласны нотны зборнік «Мелодыі майго сэрца», прысвечаны, натуральна ж, Смаргоншчыне. Ну і месца для прэзентацыі было абрана невыпадковае — сядзіба Міхала Клеафаса Агінскага ў Залесці.

У зборнік увайшлі лепшыя песні аўтара, як ён сам кажа, пра Смаргоншчыну, пра каханне і пра жыццё.

— Мяне натхняюць вершы тых паэтаў, якія мне іх прапаноўваюць, пэўныя жыццёвыя сітуацыі, — адзначае Аляксандр Лях, на хвіліну адарваўшыся ад фартэпіяна, каб пагутарыць з карэспандэнтам «Звязды». — Напрыклад, у рэдакцыі мясцовай газеты «Светлы шлях» працаваў Аркадзь Падог. Прышоў ён да мяне з вершам «Квітней, Смаргоншчына», запытаўся, ці не хачу я штосьці напісаць?.. У выніку атрымалася песня. Плённа супрацоўнічаю я і з Мар'янам Дуксам — мясцовай легендай — паэтам, якому прапаноўвалі пераехаць у Мінск, але ён застаўся жыць на малой радзіме. Ён прывёз мне твор «Смаргонская ўрачыстая». Калі мы выканалі новую кампазіцыю на свяце, кіраўніцтва Смаргоні вырашыла зрабіць яе гімнам, да 500-годдзя горада. Песню «Жанчына ля акна» я напісаў, убачыўшы, як моцна смуткуе жонка колішняга дырыжора Вялікага тэатра пасля яго

смерці... Кожная жанчына чакае, што муж будзе жыць вечна, кахаць яе вечна, аднак часам адбываецца іначэй.

У адной жанчыны памёр сын у 19 гадоў. Калі маці разбірала яго архівы, то знайшла 300 вершаў. Яна звярнулася да Аляксандра Ляха з прапановай напісаць музыку на некаторыя сынавы творы. У выніку нарадзіліся «Моц каханя» і «Мая вясна». Маці загінула яна засталася ўсцешанай, што памяць пра сына ўвасобілася ў таленавітых песнях.

Аляксандр Лях з'яўляецца таксама кіраўніком народнага ансамбля песні і танца імя Агінскага, ужо 38 гадоў. Заснаваў ансамбль у 1965 годзе Канстанцін Паплаўскі і Геннадзь Хвораст. З таго часу змянілася шмат кіраўнікоў. Але сёння гэта папулярны, важны для Смаргоншчыны калектыў.

— Натуральна, сама атмасфера сядзібы Агінскага, дзе я ладжу прэзентацыю, закранае душэўныя струны, дадае адказнасці за тое, што

ты робіш, — разважае кампазітар. — Я быў знаёмы з Ежы Залускім — нашчадкамі Міхала Клеафаса — ён выкладчык каралеўскай акадэміі музыкі ў Лондане. Неяк Ежы прыязджаў сюды на міжнародны конкурс імя Агінскага, дзе быў старшынёй журы. Калі на завяршэнне праграмы наш ансамбль станцаваў і спеў, ён сказаў, што аб'ехаў увесь свет, чуў рознае выкананне Агінскага, але пабачыць такое — зробленае і ў танцах, і ў музыцы — дагэтуль не даводзілася. Нашчадак слаўнага земляка падзякаваў за высокі ўзровень нашай творчасці і за тое, што не забываем яго прадка.

Ніна ШЧАРБАЧЭВІЧ.
nina@zviazda.by

Смаргонскі раён.

■ Майстэрня

ПАКАЗАЦЬ НЕ СЯБЕ — А АЎТАРА

Так гучыць крэда рэстаўратораў з мастацкага музея

Выстаўка, прысвечаная 500-годдзю беларускага кнігадрукавання, адкрыецца 20 верасня ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі. Галоўным экспанатам стане «Евангелле напастольнае» 1600 года — самае старое выданне кніжнай калекцыі музея. Яно выдадзена ў друкарні братаў Мамонічаў у Вільні. Час неміласэрны да кніг. Таму для ўдзелу ў выстаўцы яе рыхтуюць музейныя майстры-рэстаўратары. Пра дэталі гэтай працы і падрыхтоўку экспазіцыі «Звяздзе» раскажаў намеснік дырэктара па рэстаўрацыі і фондавай рабоце Нацыянальнага мастацкага музея Сяргей ВЕЧАР.

— Гэта каштоўная кніга набыта музеем у 1982 годзе ў прыватнай асобы. Нельга сказаць, што Евангелле трапіла да нас у вельмі кепскім стане, але гэта быў не экспазіцыйны экспанат. Хоць кніга захавалася поўнасю, ні адзін аркуш не быў страчаны, але пераплёт выдання меў пашкоджанні, а вокладка была ў два разы большая за саму кнігу. Кніга выйшла ў XVI стагоддзі, а яго вокладку зрабілі пазней — у XIX стагоддзі. Да «Евангелля напастольнага», якое ілюстравана гравюрамі, далучылі асобныя аркушы, і мы даведаліся, што абклалі яго ў час Вялікай Айчыннай вай-

ны, у 1942 годзе, на Браслаўшчыне ў абшчыне старавераў.

Звычайна старонкі старадрукаваных кніг забруджаныя, маюць біялагічныя насленні, грыбок, а адвады, якая на іх трапляе, з'яўляюцца разводамі. Калі фаліант выкарыстоўваўся ў літургіі, то часта на яго старонкі капаў воск са свечак. Гэта ўсё неабходна ачышчаць.

— Як ідзе працэс рэстаўрацыі Евангелля?

— У нашым музеі раней не было рэстаўратора, які змог бы даць кнізе другое жыццё, але сёлета ў студзені ён з'явіўся. Андрэй Крапіўка займаецца рэстаўрацыяй ужо больш як

сорок гадоў, большую частку гэтага часу ён прысвяціў адраджэнню графікі і старадрукаваных выданняў. Гэта вельмі вопытны майстар. Ён працаваў з кнігамі Францыска Скарыны для Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі. Раней выконваў заказы і для Нацыянальнага мастацкага музея. І першай яго работай як нашага супрацоўніка стала рэстаўрацыя «Евангелля напастольнага» 1600 года.

За восем месяцаў рэстаўрацыі Андрэй Крапіўка ачысціў усе аркушы ад забруджванняў, нанова сшыў іх, зрабіў пераплёт, таксама вырабіў вокладку. Наш майстар па метале ўжо зрабіў металічныя зашпількі, якія можна ўбачыць на вокладках шматвекавых фаліантаў. Магу заверыць, што адраджэнне «Евангелля напастольнага» ідзе выдатна, і да завяршэння рэстаўрацыі засталася літаральна некалькі дзён. Я ўпэўнены, што выданне будзе выглядаць вельмі добра.

— З чым яшчэ, акрамя старадрукаваных кніг, працуюць рэстаўратары Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі?

— 22 майстры аднаўляюць прадметы ў рэстаўрацыйных майстэрнях музея. Таксама ў нас ёсць сектар фізіка-хімічных даследаванняў, які складаецца з трох чалавек. Яны займаюцца вывучэннем прадметаў перад рэстаўрацыяй. У кожнага мастака-рэстаўратора свая спе-

цыялізацыя: хтосьці працуе з дрэвам, хтосьці — з металам, паперай, тканінай, абразамі, жывапісам на палатне, графікай і старадрукаванымі кнігамі.

Галоўная задача рэстаўратора — паказаць не сябе, а аўтара той работы, якую ён рэстаўруе. І гэтаму мастацтву безумоўна трэба вучыцца. Быў час, калі ў нашай краіне такіх спецыялістаў не рыхтавалі, і ў музеях працавалі людзі, якіх можна назваць сапраўднымі самародкамі. Цяпер справе можна навучыцца ў Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў і Беларускам дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў. Напрыклад, сёлета ў наш навукова-рэстаўрацыйны аддзел прыйшлі працаваць два маладыя спецыялісты, якія скончылі ўніверсітэт культуры і мастацтваў.

— Але ж, відаць, добрых спецыялістаў пакуль не стае?

— Вострай застаецца праблема недахопу рэстаўратораў у краіне. У кожнай вобласці, дзе знаходзіцца ад 15 да 20 музеяў, працуюць толькі адзін—два майстры. У такой сітуацыі можна выкарыстоўваць вопыт суседзяў. Напрыклад, калі мы былі на выстаўцы ў літоўскім горадзе Біржай, то даведаліся, што ў іх у музеях вельмі мала рэстаўратораў, але ёсць рэстаўрацыйны цэнтр у Вільнюсе, які і прымае заказы з музеяў. Нам таксама патрэбен такі рэстаўрацыйны цэнтр у Мінску і

невялікія — у абласных гарадах, дзе можна было б і рэстаўрыраваць рэчы, і вучыць справе, перадаючы вопыт найлепшых беларускіх спецыялістаў маладым майстрам. І канкрэтныя крокі ў гэтым кірунку ўжо робяцца: у бліжэйшай будучыні плануем адкрыць адзін з такіх цэнтраў пры нашым музеі. Ён будзе абсталяваны высакаякаснай тэхнікай. Музеі павінны не толькі экспанавать свае здабыткі, але і захоўваць іх. Мы працуем на вечнасць, як бы патэтычна гэта ні гучала.

— Падзяліцеся планами на будучыню. Якія яшчэ выставачныя праекты рыхтуе музей?

— Хутка адкрыецца выстаўка «Скарбы Старажытнага Егіпта». Крыху пазней, з 16 верасня, тут будзе экспанавана грабюры Напалеона Орды, якія прыбудуць да нас з Нацыянальнага музея Кракава. Праз два гады Нацыянальны мастацкі музей Беларусі будзе адзначаць 80-гадовы юбілей, да якога мы ўжо пачынаем рыхтавацца. І адной з фішак выставачнай дзейнасці стане паказ работ нашых рэстаўратораў. На ёй будуць экспанаваны рэчы, адноўленыя на працягу апошняга пяцігоддзя. Таму кожны з рэстаўратораў атрымаў заданне, над чым ён будзе працаваць. Напрыклад, Андрэй Крапіўка адновіць некалькі кніг.

Анастасія ПЕЦЬКО